

»Kampen mellem Bananen og Bøffen«

Krop, kost og sundhed primo 1900

Af Per Jørgensen

I juni 1908 fandt en bemærkelsesværdig, dansk sportsbegivenhed sted. Den københavnske avis, Dagbladet Politiken, arrangerede en slags »livsstilskonkurrence« i form af et løb på ikke mindre end 111,5 danske mil, svarende til ca. 840 km! Med København som udgangspunkt skulle Sjælland løbes to gange rundt, og formålet var at besvare et spørgsmål, som avisen selv havde stillet:

»Var det en vegetar, eller var det mon en kødspiser, der var bedst egnet til at udholde den hedebylge, der på det tidspunkt lå over landet?«¹

Konkurrencen blev gennemført under stor opmærksomhed. Kødspiseren, som avisen gav øgenavnet »Bøffen«, vandt, og vegetaren, kaldet »Bananen«, tog sig nederlaget nær. Hvad avisen oprindeligt havde tænkt som en lille sommerspøg i agurketiden havde udviklet sig.

Begivenhedens behandling som stof i Politiken viser konturerne af den moderne avis såvel journalistisk som i sit forhold til læser og historie. Konkurrencen var en ren medieskabt sportsbegivenhed, hvilket som bekendt er almindeligt i vore dage og heller ikke i 1908 var helt usædvanligt. Det var det imidlertid, at begivenheden som idrættskonkurrence betraget var løsrevet fra idrætsverdens sædvanlige normer, standarder og medvirken. Endvidere var det, som fremhævet af avisen, ikke kun sejrens pris i en sportskonkurrence, der

stod på spil, det var i princippet sejr eller nederlag for en bestemt livsstil. Konkurrencen demonstrerer videnskabs- og sundhedssyn, der er eksponenter for grundlæggende træk ved den moderniseringsproces², Danmark just da gennemløb. Og endelig viser forløbet, at kroppen også i avisartikler om sportskonkurrencer kan ses som et symbolsk system – som en metafor for samfundet.

Vegetaren, kødspiseren og hedebylgen

I et mini-causeri i Politiken den 18. juni 1908, i rubrikken fra »Dag til Dag«³ under overskriften *I Varmen*, spurgte journalisten sine læsere om, hvem de troede klarede sig bedst under den *Dyne af Varme*⁴, der i de dage begravede landet. Var det vegetaren på baggrund af en banan og et halvt æble, eller var det kødspiseren med en hel hummer og halvanden snaps i maven, der lettest ville stå distancen? »Her ligger et Problem, hvorom det kunne interessere os at høre vore Læsers Mening«, erklærede journalisten, der skrev under pseudonymet »Observator«⁵, og som var den, der havde hovedansvaret for »historien« i de uger, den var på plakaten. Nu skulle man dog ikke forhaste sig og bare kaste sig ud i kedelige spisevaner, påpegede han. Forsigtighed var tilrådeligt, en grundig undersøgelse var på sin plads:

»Vi vil jo alle gerne indrette os paa den fornuftigste Maade, men før vi opgiver alle Bordets Glæder, vil vi helst være sikre paa, at Ofret ikke er omsonst, men at vi faar noget til Gengæld. Giver Bananen Livskraft og Energi, giver Æblet virkelig Styrke og Sundhed?«

At henvende sig direkte til læserne med det formål at rejse en debat var heller ikke ualmindeligt i de danske aviser for 100 år siden. Og ikke mindst i Politiken kunne man under den moderne og karismatiske redaktør Henrik Cavlings⁶ ledelse ofte finde eksempler på, at avisen og dens journalister i direkte kontakt med læserne selv skabte historierne i stedet for at vente på, at de dukkede op. I dette tilfælde kan journalisten næppe have regnet med at få den helt store respons fra læserne, men han blev glædeligt overrasket. Telefonen havde ringet ustandselig, fremgik det af næste dags avis, og utallige læsere havde valgt at møde personligt op for at give deres besyv med.⁷ Vegetarernes hovedsynspunkter var, formuleret med journalistens ord og pen:⁸

»Det kan De jo sige Dem selv! De fleste Folk fylder sig med giftige Stoffer, gør deres Organisme til Sædet for en Række Gærings- og Forraadningsprocesser. De alkoholiserer sig. De sløver sig med Tobak. Den Maade, de lever paa, gør Slægten svækket, degenereret, nervøs. Nej vi Vegetarer, vi lever et Liv i Sandhed, frit og uafhængigt, vort Legem tynger os ikke. Ingen Anstrengelse udmatter os!«.⁹

Vegetarerne hævdede altså ifølge journalisten, at de generelt var sundere end ikke-vegetarer, der omvendt gennem deres levevis var skyld i at »slægten«, dvs. danskerne, blev degenereret. Det var en alvorlig anklage i begyndelsen af forrige århundrede, hvor degeneration blev anset for at være noget nær den største trussel mod såvel individ som samfund.

En række henvendelser havde imidlertid haft den modsatte indfaldsvinkel. Her var påstanden i journalistens formulering, at god mad, vin og tobak var langt at foretrække for bananer i selskab med fanatiske vegetarer. Denne dionysisk prægede »slapperholdning« til sundhed, »hvorfor skal det være så surt?«, som er udbredt også i dagens Danmark var altså langt fra ukendt for hundrede år siden. Men kunne vegetarerne overhovedet sandsynliggøre deres påstande, det var spørgsmålet! I følge journalisten, havde de »almindelige danskere« nemlig krævet bevis i deres henvendelser: »Beviset for, at de kan præstere et bedre Arbejde end vi, det skylder de. Det har de endnu ikke givet os, Maa vi bede om Beviset!« Det tilsluttede journalisten sig helt og fuldt, idet han formentlig har anet en mulighed for at presse citronen yderligere og få historien til at køre endnu et par runder i mediemanegen. I hvert fald sluttede han sin artikel af med det grundlæggende filosofiske spørgsmål: »Hvad er Sandhed?«.

»Sjælland to gange rundt«

Sandheden lå lige om hjørnet, idet den tilsyneladende var kendt af den 42-årige atletikudøver, S. M. Breckvoldt, der sprang ind på scenen samme dag. Han betegnede sig selv som »streng vegetar«, havde således de sidste 6 måneder udelukkende levet af frugt og franskrød og havde været vegetar i ti år. For nylig var han blevet nr. fire i et maratonløb. Han tilbød i avisen (den 20.6.) at levere varen i form af det fornødne bevis. Med den sande fanatikens trang til at sætte trumf på tilbød han, »at løbe Sjælland to gange rundt. Jeg vil starte naar, og hvor De ønsker. Jeg vil løbe ca. 10 Mil om Dagen (ca. 75 km)....«, »Og jeg vil, medens dette staar paa, kun leve af Æbler og Bananer og kun drikke vand. Hvis en eller anden Løber,

Vegetar kontra Kødspiser.

—
*Hr. S. M. Breckvoldt
vil dokumentere Vegetaris-
mens Overlegenhed.*

—
*Han udfordrer kødspisere
til at løbe to Gange rundt
om Sjælland.*

Vegetar kontra Kødspiser.

—
*Starten udsat til I morgen
Aften.*

—
*Hr. Breckvoldt kommer
ikke til at løbe alene.*

—
Hr. Carl Hector løber med.

De to konkurrenter i landevejsløb og livsstil, den 42-årige vegetar og den 21-årige kødspiser, blev i Politikens foromtale fremstillet som henholdsvis selvbevidst, fanatiker med patent på den evige sandhed (Breckvoldt) og ung, elskværdig, tilbageholdende og eftertænksom mand (Hector). Det har avisens tegner visualiseret på fornem vis. (Pol. 20.06.08, s. 3 og 24.06.08, s. 3).

der ikke er Vegetar, vil løbe med og prøve Kræfter med mig, vil det være mig dobbelt kært. Saa vil Resultatet blive dobbelt overbevisende. Det eneste, jeg forlanger af Vedkommende, er, at han, saa længe Løbet varer, ikke opgiver sin daglige Levemaade, men lever som han plejer. Saa skal det nok

vise sig, hvem der er den stærkeste, den hurtigste og den mest udholdende!«

Politiken modtog tilbuddet med kyshånd og lovede at stå for det praktiske arrangement. Da Breckvoldt helst ville have en konkurrent, spurgte Politiken sine læsere: »Er der nogen kødspisende Sportsmand,

der vil vove Dysten? Det gælder Sjælland to gange rundt!«¹⁰ Artiklen fyldte nu en hel spalte og indeholdt også en tegning af Breckvoldt. Endnu var det ikke teknisk muligt at bringe fotografi i den daglige avis. Det skete først senere samme år, da Politiken i december 1908 bragte det første pressefotografi i en dansk avis.¹¹

Den følgende dag havde ingen kødspiser endnu taget handsken op, alt tegnede til, at Breckvoldt måtte løbe alene.¹² Han forberedte sig omhyggeligt og overlod tilsyneladende intet til tilfældighederne. Han beregnede således, at han på sin tur to gange Sjælland rundt ville slide fem par sko, hvilke han derfor bestilte hos skomageren. Det skulle senere vise sig at være en katastrofal beslutning. Heller ikke arrangøren, Politiken, lå på den lade side. Ruten blev lagt, og avisen bragte et kort, hvor den var indtegned. Fra København skulle der løbes via Køge til Vordingborg, Næstved, Skælskør, Slagelse, Kalundborg, Holbæk, Roskilde, Frederikssund, Frederiksværk, Helsingør og tilbage til København, i alt 55,75 gode, gamle danske mil. Og så naturligvis forfra, én gang til. En pålidelig cyklist skulle ledsage Breckvoldt alle ca. 840 km og sørge for, at der overalt var tilstrækkeligt med bananer og æbler til hans rådighed.

Før og efter løbet skulle Breckvoldt underkastes lægeundersøgelse i København, og under løbet skulle han undersøges i alle de byer, hvor han overnattede. Journalisten var sikker på, »at disse Lægeattester, sammenlignede, vil frembyde ikke ringe Interesse«. Bedst ville det dog være, påpegede journalisten, hvis Breckvoldt fik en konkurrent. For at sætte skub i tingene udsatte Politiken derfor en præmie på 100 kr., »For den Løber, der melder sig, og som besejrer Vegetaren!«. De følgende dage havde endnu ingen kødspiser meldt sig, men dagen før løbets planlagte start kunne avisen

røbe, at noget var i gære.¹³ Der førtes forhandlinger med en kødspiser! Avisen kunne yderligere fortælle, at ejeren af Hotel Storebælt i Korsør havde tilbudt gratis ophold og forplejning til Breckvoldt og hans cyklist de to gange, de passerede Korsør. De følgende dage meldte flere sponsorer sig.

Endelig, i sidste øjeblik, blev en kødspiser, der ville konkurrere mod vegetaren, fundet! Det var den 21-årige kommis, Carl Hector, der havde løbet i fem år. Det fremgik i øvrigt af dagens artikel, at »adskillige Sportsmænd, baade yngre og ældre, baade danske og udenlandske«, til sidst endelig havde tilbudt at tage kampen op mod Breckvoldt. Hector var imidlertid blevet valgt, »... fordi han forekom os at være et ungt og kraftigt, sympatisk og vakkert Menneske, der var interesseret for Tanken og fuld af Iver efter at vise Bøffens Overlegenhed over Bananen. Han har ogsaa det Forspring fremfor sine Konkurrenter, at han kom først, hvilket sikkert maa veje med, naar der er Tale om en Løber«. Hector forsagede på ingen måde bordets glæder: »Jeg nægter ikke, siger han, at jeg sætter Pris paa en Bøf med Løg, en Kotelet eller forløren Skildpadde. Men jeg er ikke ensidig. Jordbær er en udmærket Spise, og solmodne Bananer eller en ægte Gravensten er det ogsaa. Men helst som Dessert ovenpaa en bedre Middag!«.¹⁴

På grund af det sene tidspunkt, man havde formået en kødspiser til at tage udfordringen op, blev starten udskudt en dag. Samtidig blev den flyttet fra Rådhuspladsen, Politikens senere hjemsted¹⁵, til Akademisk Boldsklubs (AB) baner på Tagensvej. Derved kunne løbet komme til at indlede »Dansk Atlet-Unions sportskampe«, hvis formål var at skaffe penge til at finansiere de danske bryderes deltagelse ved OL i London senere samme sommer. Politiken påpegede, at: »Det bliver en mere end al-

mindelig interessant Holmgang, der forestaar. Det er ikke blot Kamp mellem to Sportsmænd, det er kamp mellem to Opfattelser, to Livsanskuelser. I morgen Kl. 10 Minuter i 7 starter de to kække Mænd, der i deres Skjold fører Bananens og Bøffens Mærke«. Yderligere havde Politiken besluttet at give præmie både til den, der kom først Sjælland rundt én gang og til den, der kom først rundt to gange.

Bananen contra Bøffen

Næste dag startede Breckvoldt og Hector som planlagt og under overværelse af mange hundrede mennesker deres konkurrence. I dagens Politiken (25.6.) ramte historien for første gang forsiden, hvor den blev i fem dage. Avisen bragte et fyldigt forskræp til aftenens store begivenhed men ingen egentlige nyheder. Dog fremgik det, at Dansk Atlet-Unions arrangement, der bestod af atletik, brydning og gymnastik, og som løbet Sjælland rundt jo skulle danne optakt til, som et af sine programpunkter havde en konkurrence mellem fem kvindelige løbere fra klubben Maraton. De skulle løbe 1/4 dansk mil (ca. 1875 m), og deres træner var pudsigt nok selv samme Breckvoldt, der skulle slå et slag for vegetarismens fortræffelighed på de sjællandske landeveje.¹⁶ Men mere usædvanligt end dette sammentræf, var det imidlertid, at kvinderne overhovedet deltog i en offentlig løbekonkurrence. Løbet blev da også i avisen præsenteret som »Dagens Sensation«. Atletik blev nemlig dengang anset for at være direkte skadelig for kvinder, og først op mod 2. verdenskrig fik kvinderne lov til at deltage med enkelte aktiviteter ved de danske mesterskaber i atletik. Og at kvinderne måtte løbe så svimlende lange distancer som 1500 m og derover i officielle løb hørte 1970-erne til.

Efter en æresrunde på AB's bane blev de to løbere og deres cyklende kontrollanter fulgt på vej af ca. hundrede kimende cyklister, og via Rådhuspladsen gik det »... ud i Landet, ud i det Ubekendte, ud mod Uvisheden og Spændingen, ud mod Strabadser og Anstrengelser«.¹⁷

Inden starten var løberne blevet underkastet en grundig undersøgelse af lægen dr. Polack, der især undrede sig over Breckvoldts mange åreknuder på benene og pulsen på 60, som han fandt mærkværdig lav. Samlet erklærede han om de to løbere at: kommis Carl Hector »... er en slank, smukt bygget Mand i ret god Ernæringstilstand uden Fedtlag. 21 Aar. Kødspiser. Lungerne er naturlige uden Tegn paa Udvidelse af Lungegrænserne. Hjertet normalt med rene, kraftige Hjertelyde. Puls 80, regelmæssig, kraftig. Underkølemidterterne kraftige uden Aareknuder. Urinen indeholder ikke Æggehvide. Vægt 112 pund.« Om S. M. Breckvoldt hed det, at han »... er lidt undersætsig bygget med kraftig Legemsbygning, vel udviklet Muskulatur; kun ringe Fedtlag. 42 Aar; streng Vegetarianer. Lungerne viser normale Forhold; ingen Tegn paa Udvidning af Lungegrænserne. Hjertet normalt beliggende; Hjertelydene rene. Puls er 60, kraftig. Den ejendommelige langsomme Puls paastaar Hr. Breckvoldt er noget ganske almindeligt hos strenge Vegetarianere. Paa Benene er der ret betydelige udvidede Aarer og Aareknuder. Urinen indeholder ikke Æggehvide. Vægt 123 pund.«¹⁸

Politiken var særdeles tilfreds med starten og den store interesse dels fra publikum på stadion og langs ruten, dels fra de mange unge cyklister, hvis blotte tilstedeværelse blev taget som bevis for, at her var der tale om en moderne begivenhed. I 1908 havde cyklen og cyklisten allerede en central placering som symbol på det nye, mo-

derne samfund. Cyklen symboliserede som ingen anden sportsgren teknologi, fart og udholdenhed, og cykelsporten havde allerede via strabadserende løb som Paris-Brest-Paris og Tour de France skabt sine egne myter. Det koblede Politiken sig på: »Det er en glad og ubekymret Ungdom, der er født på Cyklen og allesammen mænøvrerer den som for tyve Aar siden kun enkelte højtbeundrede Varitékunstnere. Ja Tiden gaar fremad!«. Den store interesse så Politiken også i sammenhæng med en stadig stigende interesse for sport i samfundet: »For ti Aar siden havde de ikke vakt Opmærksomhed, eller nogle Nysgerige havde alene staaet og halvsmilet ad dem. Men nu var det de jævne Borgere, der i deres Arbejdstøj og undertiden i Skjortearmer kom op af Kældere og ud af Butiker for med Uret i haanden at se, hvor lang Tid det havde taget, og det var først og fremmest alle de unge Mænd og halvvoksne Drengene med, der trængte sig frem for at faa et Glimt at se af de to. Thi Sportsaanden besjæler nu de Unge, og en smuk Sportsydelse vækker – ikke deres Nysgerighed – men deres Beundring, og deres Hjerte banker.« Lidt senere på ruten passeredes en »stor Vegetar-Forretning, festsmykket fra Top til Taa«, og dernæst mødte optoget et festklædt og -stemt overklaseselskab hvori bl.a. indgik en række »nedingede Damer og guldbehængte Officerer«. Modsætningen mellem de, »... der kører til Fest mageligt henslængt i deres polstrede Vogne og de to halvnøgne Spartanere, der lige har begyndt en 10-Dages Kraftpræstation«, kan ifølge journalisten ikke andet end vække beundring.¹⁹ Man mærker hos skribenten fra den radikale, ikke specielt forsvarsvenlige, avis en vis sympati for klassiske græske idealer overfor nutidig, dekadent, dansk overklasse.

De følgende dage, fra den 27.6., hvor

øgenavnene »Bananen« og »Bøffen« i øvrigt anvendes for første gang og derefter for det meste erstatter løbernes rigtige navne og frem til den store afslutning, følger Politiken intenst løbet.²⁰ For hundrede år siden havde de store, landsdækkende aviser et netværk af korrespondenter og meddelere spredt over hele landet. Politiken havde mobiliseret samtlige meddelere i de byer, løberne kom igennem. Via dem kunne avisens læsere følge med i, hvorledes Breckvoldt hurtigt lagde afstand til Hector, der tilsyneladende især benyttede sig af kapgang i stedet for løb. Breckvoldts første etape sluttede 40 km fra København, i Køge, hvor han gik til ro natten til fredag. Hector derimod fortsatte natten igennem og tørnede først ind om morgenen i Vordingborg, ca. 95 km fra AB's baner. Derefter var mønsteret lagt: Bananen løb kun om dagen, Bøffen helst, om end ikke udelukkende, om natten. Bananen, der således fra start var sat under pres, nåede dog endnu engang at komme i spidsen for løbet ved at passere den sovende Hector i Vordingborg for selv at slutte dagens strabadser i Næstved, en tur på ca. 85 km.

Den følgende aften, kl. 18, satte Hector imidlertid trumf på og gik/løb de næsten 130 km til Kalundborg, hvortil han ankom efter 28 timers forløb. Der var et par kraftige pauser indlagt undervejs, men det var den længste etape, der blev nået i konkurrencen. Breckvoldt prøvede at hænge på men nåede på sin »dagsration« kun de ca. 75 km til landsbyen Løve, ca. 25 km fra Kalundborg, hvor Hector allerede var gået til ro. Næste dag (28.6.) tidligt om morgenen startede Bananen fra Løve. Han ankom til Kalundborg om formiddagen men måtte, efter behørig lægeerklæring, opgive samme eftermiddag. Han nåede således kun at løbe ca. 225 km i alt, men kunne ikke fortsætte da hans fødder var helt ødelag-

Væddeløbet mellem Vegetar og Kødspiser.

Så gik starten langt om længe. Tegneren har tillagt Breckvoldt en »nu-får-det-briste-eller-bære« attitude. Han løb i et minimalistisk udstyr i overensstemmelse med budskabet om askese, enkelthed og hårdning. Hector derimod havde tilsyneladende valgt »safty first« og udstyret sig som engelsk inspireret opdagelsesrejsende på vej ud i den ukendte sjællandske provins. (Pol. 26.06.08, s. 3).

te. Allerede i Køge havde de været fulde af vabler pga. de helt nye, tyndsålede lædersko, han havde valgt at løbe i, og det var kun blevet værre siden. Han tog aftentoget hjem til København.

Efter starten i København så de to løbere ikke hinanden de følgende dage. De tre gange, de overhalede hinanden, lå modstanderen og sov. Men den dag, hvor løbet blev afgjort, mødtes de tilfældigt i udkanten af Kalundborg, der hvor Slagelse- og Holbækvejen mødes. Den ene løber var på vej til byen, den anden allerede på vej væk. De talte kort med hinanden inden deres veje atter skiltes.²¹ Bananen humpende mod nederlaget, og Bøffen travende mod sejren. Der er næppe tvivl om, at Breckvoldt senest ved det møde indså, at alt var tabt. Han selv midaldrende, træt og med ødelagte fødder ad smertens vej mod Kalundborg. Bøffen ung, vel udhvilet og tilsyneladende helt uberørt på vej mod at tildele vegetarismen et forsmædeligt nederlag i København. Dommen var reelt faldet allerede i Køge, hvor Breckvoldt forgæves havde søgt at redde sine fødder ved at trække uldtråde gennem vablerne og smøre dem ind i vaseline,²² men den blev først eksekveret i udkanten af Kalundborg. Ingen af de to har formentlig anet det symbolske i, at det skete på lige præcis det sted, men netop hvor landevejene fra Slagelse og Holbæk mødes, lå i gamle dage byen Kalundborgs rettersted og galgebakke.²³

Da Breckvoldt havde opgivet, så Hector, der jo allerede var langt foran, naturligvis ingen grund til at løbe to gange Sjælland rundt. Han nøjedes med én og fortsatte ad den planlagte rute til København. Efter ophold i Roskilde og Helsingør ankom han til målet tirsdag, den 31.7. kl. 16, fire døgn, 20 timer og 50 minutter efter starten.²⁴ Der havde været stor interesse for løberne undervejs både i de byer, der passeredes og

langs ruten i øvrigt, men især sidste etape fra Helsingør til København havde været et sandt triumftog. Hector blev hyldet af utallige landliggere, mens han i rask gang og kappgang efterhånden nåede frem til Københavns bygrænse. Derfra løb han resten af vejen til målet, der efter politidirektørens anmodning var blevet flyttet fra Rådhuspladsen til Sankt Annæ Plads af trafikale grunde. Ved målet blev han modtaget af en begejstret menneskemængde, en laurbærkransning og en bil, der transporterede ham til Politikens redaktion til interview og lægeundersøgelse. Hyldesten var imidlertid ikke slut. Foruden Politikens præmie fik Hector nemlig nogle dage efter overrakt et sølvbæger med et indhold af »en net lille Sum i blanke Guldstykker«.²⁵ Bægeret bar inskriptionen »Fra Slagtere og Kreaturhandlere til Bøffen«, og indsamlingen til præmien var passende blevet startet efter initiativ fra »Kvægtorvet« i København. Interessen for løbet kunne også følges i udlandet. I de følgende dage kunne Politiken således berette om, hvorledes historien var nået til England, Frankrig, Norge og Tyskland.²⁶

Ugen efter løbet mødtes Bananen og Bøffen endnu engang. Det skete i forbindelse med et foredrag Bananen holdt i Tivoli til fordel for brydernes rejse til OL i London. Emnet var passende nok »Sport og Vegetarisme«, og her fortalte Breckvoldt det sparsomme publikum, at han tabte, fordi Hector »... havde lagt en overordentlig velovervejede Plan i Forvejen, medens han selv havde villet byde sig de størst mulige Anstrengelser lige straks i den bestemte Hensigt saa hurtigt som muligt at levere det afgørende Bevis for Vegetarismens Overlegenhed«.²⁷ Gennem hele forløbet havde Politiken i sine artikler holdt en ironisk stil og distance til den historie, avisen selv havde kreeret. Det for-

nægtede sig heller ikke i denne reportage, hvor journalisten bl.a. skriver: »En udtalelse (fra Breckvoldt) om, at Kognac og Whisky var Gift for enhver Sportsmand, understøttedes ikke af en Reklame over hans Hoved, paa hvilken læstes: »Forlang altid Sportsmans Whisky««. Endelig konstaterede Politikens udsendte medarbejder, at: »Mellem de Tilstedeværende var ogsaa Bøffen, der i sit ydre Antræk præsenterede sig som afgjort engelsk Bøf«. ²⁸

Dermed sluttede det dog ikke. Tre uger efter var historien stadig i live, ikke mindst fordi en fransk kapgænger, Albert Brochart, den 22. juli begav sig ud på Bananens og Bøffens rute med det formål at »sluge baa- de Bøffen og Bananen«, som Politiken formulerede det. Franskmanden ville angiveligt gøre det ved at gå Sjælland rundt på fire dage og fire timer og derved slå Hectors rekord med ca. 17 timer. ²⁹ Det lykkedes dog ikke for den 25-årige »franske Hurtiggænger«, der ifølge avisen havde valgsproget »Saa længe den gaar, saa gaar jeg«. Valgsproget, der nok lyder bedre på fransk, indeholder en vis portion pragmatisme, som Brochart fik brug for. Fire dage efter var han kun nået til Roskilde og manglede således ca. 90 km i at nå sit mål, der i sagens natur ikke kunne nås på de fire timer, han havde tilbage af sin selvpålagte tidsfrist. Han opgav derfor og gav som begrundelse, at hans vandrestøvler (sic!) havde generet ham, men først og fremmest havde han mistet modet. Han var blevet ked af, fortalte han journalisten, at så få havde været interesseret i hans bedrift undervejs efter den fornemme start i København, hvor også han var blevet fulgt på vej af talrige cyklende ungdom. ³⁰

Og deri havde han ganske ret. Dagen efter at Brochart begyndte sit rekordforsøg fyrede konseilspræsident (statsminister) I. C. Christensen nemlig sin justitsminister,

Løbet Sjælland rundt afsluttes.

Svedig og udaset samt glad og stolt er Hector, alias »Bøffen«, tegnet i sejrens stund, modtagende folkets hyldest. Den særlige danske version af moderation forstået som: »æd og drik som og hvad du har lyst til«, havde med ham sejret over en unormal, nærmest udansk, afholdenhed. (Pol. 01.07.08, s. 1).

P. A. Alberti, der længe havde været under politisk pres i Folketinget og i medierne, ikke mindst i Politiken. Alberti havde sin politiske hovedbastion på Sjælland, hvor man naturligt nok fik andet at tænke på end Bananen, Bøffen og den franske kapgænger. Men ikke alene sjællandske venstrevælgere var i oprør. Albertis afgang skabte en medieblæst, der nogle uger efter steg til orkanstyrke, da det blev opdaget, at han havde været en gemen forbryder. Som formand for Bondestandens Sparekasse havde Alberti nemlig gennem årene begået underslæb for ca. 16 millioner kroner.³¹ En uhyrlig sum der svarer til mere end 2 mia. kroner i vore dages købekraft. Exit vegetarisme og løbeture Sjælland rundt; mediekaravanen drog hastigt videre og efterlod Bananen og Bøffen tilbage i oasen med deres 15 min. berømmelse. Men så vidt vides, står Hectors rekord uantastet den dag i dag.

Den videnskabelige sandhed

Som nævnt opgav Breckvoldt pga. sine ødelagte fødder, og det havde fuld dækning i den erklæring, som lægen i Kalundborg udarbejdede. Bananen havde løbet barfodet i helt nye, tyndsålede lædersko, og allerede få timer efter start, havde han haft problemer. Trods adskillige reparationsforsøg undervejs med brug af diverse salver og væsker blev føddernes tilstand værre og værre. Hector derimod gennemførte løbet iført strømpes i et par solide, tyksålede, veltilgæede vandrestøvler, der ikke på noget tidspunkt voldte ham kvaler. Det fremgår desuden fra reportagerne, at Breckvoldt rent faktisk løb, mens Hector store dele af tiden benyttede sig af mere bevægelsesøkonomisk, rask gang eller kapgang. Hvad angik det øvrige udstyr, der i øvrigt blev detaljeret beskrevet i avisen,

løb Breckvoldt iført korte bukser, ærmeløs trøje og uden hat. Hector bar korte bukser, langærmet sportstrøje og havde en såkaldt »Stanleyhat« (tropehjelm) på hovedet. Aldersforskellen mellem de to løbere var betragtelig, idet Breckvoldt med sine 42 år var dobbelt så gammel som den 21-årige Hector, og det kan naturligvis have spillet en rolle for resultatet. Det er dog næppe sandsynligt, idet maratonløberen Breckvoldts grundkondition formentlig ikke har været ringere end Hectors.

Hvilken rolle har så ernæringen, der jo var begrundelsen for hele menagen, overhovedet spillet i løbet? I første omgang formentlig ingen, idet det er klart, at det var de ødelagte fødder, der standsede Breckvoldt. Havde det ikke været tilfældet, er det imidlertid meget tænkeligt, at de to konkurrenters ernæringsvaner ville have været udslagsgivende på de mere end 600 km, der var igen på det tidspunkt. Ikke fordi den ene var vegetar og den anden ikke, men fordi Bananen bevidst udsatte sig for streng diæt undervejs for at bevise sin påstand om vegetarismens overlegenhed. Ud fra det oplyste i avisartiklerne spiste Breckvoldt nemlig kun mindre end 1 kg frugt og drak 1 liter vand i døgnet, mens han løb. Hector derimod både spiste og drak i betydeligt større mængder, meget mere varieret og uden selvpålagte restriktioner. Hans væggtab udgjorde kun ca. to kg på de næsten fem døgn og ca. 420 km. Men alt i alt tabte Breckvoldt altså konkurrencen på grund af sine beskadigede fødder.

Og fødderne blev beskadigede, kan man hævde, først og fremmest fordi han ønskede at videnskabeliggøre sine påstande! I 1908 hvilede moderne videnskab på det positivistiske videnskabsideal. Det var en udbredt opfattelse, at videnskaben – specielt naturvidenskaberne – ikke kun ville bringe menneskeheden økonomisk og ma-

terielt fremad men i sidste ende også ville frembringe universelle lovmæssigheder for menneskets tilværelse. Et kendetegn ved positivismen som videnskabsbastion er som bekendt, at dens udøvere på eksakt grundlag måler, vejer, iagttager, bearbejder og efterfølgende drager slutninger. Det overordnede formål er at udlede generelle sammenhænge, så de nævnte, universelle lovmæssigheder kan opstilles.³² Og et af de springende punkter er naturligvis, hvad der egentlig er et »eksakt grundlag«.

Hvis man i vore dage vil lægge vægt bag sine synspunkter i en diskussion, tillægger man ofte sine argumenter videnskabelig legitimitet. Det gjaldt i endnu højere grad på det tidspunkt, konkurrencen mellem Bananen og Bøffen fandt sted. Det europæiske borgerskab i »la belle époque«³³ var som ofte påpeget kendetegnet af en stor fremskridtstro, ikke mindst baseret på en række teknologiske og medicinske landevindinger. Det gjaldt også i det danske samfund, hvor borgerskabet var blevet den sejrende klasse økonomisk, politisk og kulturelt, og hvor præsten og officeren for længst var blevet erstattet af lægen og ingeniøren som identifikationsobjekter.³⁴ At komme igennem med sin argumentation og blive taget alvorligt i det »selskab« krævede positivistisk, naturvidenskabelig argumentation.

To typer positivistisk argumentation var fremherskende dengang. Begge havde som ideal i princippet det empirisk baserede bevis. Det kunne, mente man, enten findes via korrekt udført videnskabeligt eksperiment og kritisk analyse eller gennem sund fornuft baseret på erfaring, plausible forklaringer og analogier.³⁵ Begge typer argumentation kan klart følges i Danmark i den ca. 20 år lange strid om, hvorvidt svensk gymnastik hvilede på videnskabelig grund eller ej.³⁶ To personer var eksponenter for hver sin type argumentation. Johannes

Lindhard (1870-1947), docent i gymnastikteori i 1909 og professor på Gymnastikteoretisk Laboratorium på Københavns Universitet (1917-1938), repræsenterede den fløj, der krævede streng, moderne videnskabelig prøvelse, for at en påstand kunne bedømmes som værende sand eller falsk. K. A. Knudsen (1864-1949), forstander på Statens Lærerkursus i gymnastik (1898-1911) og Statens Gymnastikinstitut (1911-1927) og ansat som statens gymnastikinspektør (1904-1934), repræsenterede den anden fløj.³⁷ Det var, også i gymnastikstriden, den naturvidenskabelige universitetsverden, eksperimentet og den kritiske analyse, der vandt kampen om, hvori et »eksakt« videnskabeligt grundlag bestod. Svensk gymnastiks virkninger kunne ikke videnskabeligt bevises, blev det fastslået i løbet af 1920-erne. Dog kunne man, selv efter 2. verdenskrig, stadigvæk støde på sejlivede påstande om det modsatte blandt gymnastikkens tilhængere og stadigvæk med argumentationen baseret på såkaldt sund fornuft og erfaring.³⁸ Men tilbage i 1908 var Bananen og Politikens »videnskabelighed«, der bestod af en påstået direkte analogi mellem livsstil og styrkeudholdenhed tilsat en god del snusfornuft og proppet i et tvivlsomt videnskabeligt design, ikke ualmindelig.

Set fra Politikens side har det dog næppe været helt afgørende om konkurrencen var vandtæt eller ej rent videnskabeligt. Avisen har givetvis været mest interesseret i oplagets størrelse og har især haft brug for konkurrencens »videnskabelighed« som en begrundelse, der var i overensstemmelse med tidsånden. Helt uden betydning har videnskabeligheden dog næppe været for Politiken. I egen selvforståelse var den landets mest moderne avis, bannerfører for nytænkning og fremskridt ikke mindst indenfor de naturvidenskabelige områder.³⁹ Det

fremgår da også af væddeløbet Sjælland rundt, hvor sport, fremskridt og samfund knyttes tæt.⁴⁰ Havde Politiken trods alt ikke så meget i klemme, forholdt det sig anderledes for fanatikeren Breckvoldt. For ham var der, på samme måde som der var det for tilhængerne af svensk gymnastik i diskussionen med hard-core naturvidenskabsmænd, og for den sags skyld også i samme gymnastiktilhængeres kontroverser med sportstilhængerne, store ting på spil.⁴¹ En idé, ja et helt systems, uovertruffenhed skulle bevises. Breckvoldt var da også skuffet efter konkurrencen og arbejdede fortsat på at bevise vegetarismens overlegenhed.⁴²

Når Breckvoldt valgte sporten som medie i første omgang, skyldtes det naturligvis især, at Politiken tilbød muligheden, og at sport i sig selv kunne sikre opmærksomhed. Der er imidlertid også indre forhold tilknyttet sport, der gør den velegnet til den slags »beviser«. Sportskonkurrence, dengang som i vore dage, kræver reproducerbarhed indenfor rammerne af sammenlignelige, fællesaccepterede og genkendelige regler kontrolleret af dommere. Det dannede i sig selv en slags »naturvidenskabelig« ramme, og det 840 km lange løb fik da også sine konkurrenceregler som sportsbegivenhed nøjagtigt fastlagt. »Bananen« havde imidlertid et særligt problem. Han skulle ud over at vinde løbet som sportskonkurrence betragtet også kvantificere først og fremmest sin egen deltagelse som vegetar, men også sin modstanders deltagelse som kødspiser. Det sidste var nu nemt nok. Kødspiseren skulle bare forpligte sig til at leve som han plejede, dvs. umådeholdent! Sin egen deltagelse fastlagde Breckvoldt derimod med stor nøjagtighed. Han skulle jo som nævnt ikke kun vinde, han skulle yderligere kvalificere, dvs. videnskabeligt bevise, sin påstand. I beregningerne bag

»forsøgsopstillingen« indgår de nævnte fem par helt ens og helt nye, tyndsålede sko, en diæt udelukkende bestående af æbler, bananer og vand, en ensartet daglig løbedistance samt en intention om at løbe og ikke, som Bøffen gjorde, at gå store dele af vejen.

Denne del af eksperimentet fulgte Politiken op gennem lægeundersøgelser, ved at sørge for fornødent forråd undervejs og ved at lade de medfølgende kontrollanter se til, at de to konkurrenter overholdt spise- og konkurrencereglerne. En vigtig betydning i konkurrencen havde de indlagte lægeundersøgelser. Her var der tale om rigtige, »hvidkitlede« eksperter, konkurrencens dommere, der i sig selv kunne forlene begivenheden med moderne, naturvidenskabelig pondus. At de lægelige undersøgelser så kom til at mangle systematik, (de gennemførtes ikke konsekvent), og konklusionerne logik, (de blev præget af datidens ringe viden om idrætsfysiologi), er uvæsentligt i denne sammenhæng. Det er intentionerne, der skal vurderes.

Krop, avis og samfund

I Politiken var sport allerede i løbet af 1890'erne så småt begyndt at optræde dagligt, men først fra 1905 fik dette stofområde større, selvstændig betydning.⁴³ På det tidspunkt lancerede de danske aviser, med Politiken i spidsen, en ny type avis, omnibusavisen. Denne avistype byggede i højere grad på et kommercielt grundlag fremfor som hidtil et ideologisk, hvor alle danske aviser først og fremmest støttede et politisk parti.⁴⁴ De første mange år var artikler fra sportens verden karakteriseret ved udførlige kampreferater, hvor detaljer i form af målscorere, resultater og stillinger var i centrum. Journalistikken fokuserede således især på selve sportsaktiviteten,

men samtidig blev både tilskueren og det selskabelige liv omkring sportsaktiviteten beskrevet i stemningsmættede reportager. Ofte i to forskellige artikler skrevet af den samme journalist, der skrev den »rigtige« artikel under eget navn, men brugte synonym til den artikel, der handlede om de selskabelige foreteelser.⁴⁵

Sportsjournalistikken blev en vigtig faktor i udbredelsen af sporten i dennes barndom, og aviserne brugte frem mod 1920 både mange ressourcer på at arrangere sportsbegivenheder og megen spalteplads på foromtaler af diverse konkurrencer og stævner. Det var således ikke usædvanligt, at Politiken selv arrangerede sportskonkurrencer, såsom hvem der kunne komme hurtigst op i Rundetårn på cykel eller andre slags konkurrencer som f.eks. en årlig konkurrence om, hvem der havde den smukkeste altankasse.⁴⁶ Det var imidlertid usædvanligt at initiativet til en sportskonkurrence ikke blev taget af en sportsjournalist, og at konkurrencens afvikling var helt løsrivet fra den traditionelle sportsverdens standarder og medvirken. Ingen sportsorganisation eller forening var medarrangør, distancen var helt usædvanlig, og der var et andet formål end normalt med konkurrencen. Men i dette som i andre tilfælde var avisen altså selv aktivt medvirkende til at skabe interesse omkring den sportsbegivenhed, som den efterfølgende skulle dække. Der var med andre ord tale om det, som en senere tid har kaldt »medieskabt begivenhed«, hvor avisen havde en klar interesse i at levere positiv omtale.

I selve sportsreportagen blev sportens overordnede, socialiserende og samfundsmæssige betydning ofte fremhævet.⁴⁷ De egenskaber, som sporten oftest blev tillagt i avisen, kan også genfindes i konkurrencen mellem »Bananen« og »Bøffen«. Billy Ehn har fremhævet, hvorledes sportsjour-

nalistik udgør en »overtydlig« arena for værdier og metaforer relateret til samfundet, og hvorledes de værdier, der er karakteristiske for sport, også påstås at være det for samfundet.⁴⁸ Det er også tilfældet her. Dog med den forskel, at de værdier, der sædvanligvis blev tillagt selve sportsudøvelsen i dette tilfælde blev tillagt en livsstil. Den livsstil, der vandt – det være sig den strenge vegetarisme eller den almindelige, danske slapperstil – blev nemlig tillagt de samme positive egenskaber, som ellers blev tillagt sport generelt. Sporten i form af løbekonkurrencen blev således både medie for og dommer i en slags »livsstils-femkamp«. Vinderen skulle nemlig, viser en diskursanalyse af avisartiklerne om konkurrencen mellem Bananen og Bøffen, findes indenfor de fem kategorier: 1) sundhed (mental og fysisk), 2) fysik (styrke og udholdenhed), 3) attitude (viljestyrke, mod, kamp), 4) disciplin og 5) moral. De samme fem begreber fremtræder regelmæssigt i den daglige, danske sportsjournalistik gennem hele første halvdel af det 20. århundrede, som de individuelle dyder aviserne oftest knytter til sportsudøvelse. Det var ydermere de samme begreber, der – også udenfor avisens spalter – kendetegnede den generelle diskurs om sportens betydning. Desuden nævnes meget ofte også begrebet hygiejne, der dog ikke optræder i »sagen« om Bøffen og Bananen. Det må imidlertid også påpeges, at begrebet »sundhed« ofte simpelthen bruges som et slags overbegreb eller samlebegreb for alle de andre.

Den lægefaglige interesse har, ikke mindst takket være sundhedsteknologiske fremskridt, gennem de sidste 125 år bevæget sig fra organet via cellen til genet. I begyndelsen af det 20. århundrede blev sundhed som begreb oftest knyttet til individet og til forhold i kroppen, hvilket sund-

hed som bekendt også ofte er det i vore dage. I modsætning hertil blev sundhed på personplan indtil midt i det 19. århundrede især knyttet til forhold uden for kroppen, til dyd, respektabilitet, sociale normer og forventninger. På samme tid blev sundhed på samfundsplan knyttet til hele nationens potentiale, til historiske muligheder og forventning. Ved manglende sundhed i befolkningen var hele samfundet således i fare.⁴⁹

Det var sådan set også tilfældet i 1908, hvor socialdarwinistisk prægede degenerationsteorier var blevet internationalt udbredte og videnskabeligt accepterede. Der var bl.a. en tro på, at »mindre værdifulde« klasser formerede sig med større hast end de »mere værdifulde«, og at erhvervede egenskaber, også sociale, kunne nedarves.⁵⁰ Og endnu senere, i 1930, skriver K. A. Knudsen at

»Legemsøvelser er nødvendige ikke blot for den enkeltes Skyld, men også for Slægtens og Samfundets. Den Forsømmelse af den legemlige Udvikling, som er almindelig blandt Nutidens Kulturfolk, har medført, at den europæiske Race vel tager til i Højde, men ikke i Bredde, ikke i Brystomfang... Der er et lovmæssigt Forhold mellem Brystomfang, Legemshøjde og Tuberkulose... overalt i Europa kan gøres den Iagttagelse, at hos de Familier, der er kommet op i bedre sociale Forhold, ændrer de oprindeligt normale Legemsproportioner sig hos den næste Generation... Med disse forandringer stiger Nervepirreligheden og Ufrugtbarhed tiltager... Det er ikke blot den enkelte, det gælder, men slægten.«⁵¹

Frygten hos Knudsen var således, at befolkningen ville blive syg og degenereret samt formere sig endnu langsommere end hidtil, hvis ikke den ændrede adfærd.

Korrekt adfærd i bred forstand var i det hele taget noget, man så alvorligt på i første halvdel af det 20. århundrede. Ad-

færd er det overordnede grundlag for distinktion mellem »egnede« og »uegnede« i et samfund; det socialt uacceptable og diskvalificerende udstilles ikke mindst gennem adfærd. I den sammenhæng bør det påpeges, at Norbert Elias har vist, at netop borgerskabet var præget af overbevisningen om, at alt hvad der var socialt uacceptabelt, blev man enten syg af eller døde af!⁵² Et eksempel herpå var frygten for hvad manglende hygiejne kunne afstedkomme. Forestillingen om, at sygdom først og fremmest skyldes ophobning af affaldsstoffer, og at sundheden bevares gennem renselse var udbredt i samtiden, også indenfor idrætsverdenen. Det er således symptomatisk, at den første artikel i Dansk Idræts-Forbunds første årbog fra 1898 hed »Apropos om Bade« og netop handlede om, hvorledes manglende afvaskning efter idræt – især hos utrænede (!) – medførte ophobning af dødbringende affaldsstoffer.⁵³ Sol, lys, frisk luft og renlighed kunne modvirke forfald og degeneration. Sundheden afhang af en tilrettelæggelse af livet i bred forstand, og troen på nytte af oplysning for at udbrede de glade budskaber var udbredt i borgerskabet.

Men udover hygiejne, frisk luft osv. spillede også ernæringen en fremtrædende rolle i diskussionen af, hvorledes det sunde liv skulle opnås og leves. Her var ikke mindst lægen Mikkil Hindhede en ivrig og aktiv medspiller. Fra århundredskiftets begyndelse og frem til 2. verdenskrig var han en utrættelig advokat med stor gennemslagskraft for, at de allerfleste af vore sygdomme skyldtes fejltagtig levevis, først og fremmest forkert kost. Danskerne spiste for meget, og de spiste især for meget protein, »beviste« Hindhede gennem en række forsøg, hvor ikke mindst han selv, familien og hans personale spillede en vigtig rolle. De dårlige madvaner var for ham et endnu

større problem end den manglende ydre renlighed, andre fra borgerskabet frygtede så meget. Det medførte nemlig en indre, ikke mindre farlig, urenlighed, hævdede han: » Vi har for Tiden saa uhyre travlt med udvendig Renlighed. En mørk Rand ved Neglende anses for Svineri, for et ubedrageligt Tegn på mangelfuld Dannelse. Og dog spiller et ydre Lag af tørt Smuds ... kun en forholdsvis ringe Rolle. Derimod er det ret hyggeligt at tænke sig, at mange »dannede« Mennesker, der maaske skinner af udvendig Renlighed, gaar rundt med Tarmen fyldt af stinkende Masser, hvoraf en Del opsuges i Blodet til stor Skade for Individet. Der er ikke Tvivl om, at det øjeblikkelige Velbefindende forøges, naar man sørger for at have forholdsvis »lugtfri« Ekskrementer«. ⁵⁴ Selvom dette citat er fra 1919, var det således ikke uden genklang i datidens logik, når Breckvoldt alias Bananen og andre vegetarer postulerede en sammenhæng mellem danskernes ernæringsadfærd og deres sundhed, ja i yderste konsekvens Danmarks overlevelse som nation.

Frem mod 1920'erne optræder de førnævnte fordele ved at dyrke idræt – sundhed, fysik, attitude, disciplin, moral og hygiejne – eksplicit i avisens sportsspalter. Det er egenskaber ved sporten, der gang på gang fremhæves. Siden hen, i løbet af mellemkrigstiden, er egenskaberne stadigvæk »til stede« i sportsreportagerne men nu oftere på et implicit alment accepteret plan. Forløbet er i tråd med den generelle udvikling indenfor områderne hygiejne og sundhed i samme periode, som også træffende er blevet kaldt »operation husmor«. Alle gode, borgerlige kræfter trak på samme hammel for at indføre forbedrede sundheds- og renlighedsstandarder i samfundet, og disse bestræbelser blev i stort omfang søgt pålagt husmoderen, hjemmets samlings- og omdrejningspunkt. En række

Paa A. R.'s Bane laftes ved Sæksiden.

Løberne blev undersøgt før, under og efter konkurrencen af datidens ubestridte sundhedsekspertise, lægerne, der kom til at spille en central rolle i forløbet. Deres hvidkittede autoritet, på denne tegning eksemplificeret ved dr. Polack iført jakkesæt, kravetøj, stetoskop og lommeur, blev af Politiken brugt til at forlene konkurrencen med den nødvendige videnskabelig pondus. (Pol. 26.06.08, s. 3).

halv- og helofficielle organisationer, alle kontrolleret af borgerskabet, kæmpede således i perioden 1900-1920 en række »kampe« for at overføre solid borgerlig standard til den øvrige del af befolkningen.

Kampene blev især ført på ubevidst plan og var naturligvis rettet mod dem, der ikke kunne koderne. De skulle oplyses og opdrages og have del i den bedste af alle verdener, nemlig borgerskabets egen.⁵⁵ Den slags karakterdannelse var naturligvis ikke kun et dansk fænomen.⁵⁶ Også Politikens sportsspalter afspejlede allerede fra århundredskiftet klart og eksplicit kropslige værdier, der blev opfattet positivt i samfundet som f.eks. sundhed, hygiejne og disciplin.

Som nævnt gik Bananen og Bøffen hurtigt over i glemslen. Det gjorde de så godt og grundigt, at da Dagbladet Politiken i 1984 udgav et digert tobindsværk på mere end 1000 sider i anledning af avisens 100-års jubilæum, blev den store mediebegivenhed i 1908 end ikke nævnt. Det er nu ikke så underligt. Selvom idrætten gennem årene har været et af avisens største stofområder, lægger den i jubilæumsskriftet kun beslag på ca. 1% af de mange sider. Men forsvandt Breckvoldt og Hector og deres kappestrid på de sjællandske landeveje i historiens rodekasse, overlevede deres tilnavne til gengæld. Opslagsordene »Bananen« og »Bøffen« kan nemlig findes i jubilæumsskriftets fyldige person- og emneregister i form af en henvisning til et fotografi med følgende undertekst: »Slagtermester Walther Randrup (Bøffen) og forsøgsassistent Frederik Madsen (Bananen) mødes på Politiken den dag, de aftaler at køre 54,5 kilometers kapløb på cykle for at konstatere om kødspisere er hurtigere end vegetarer. 50.000 tilskuere følger dem på Roskildevej (København-Roskilde og retur), hvor de holder en gennemsnitsfart på 27 km i timen og således gennemfører løbet på to timer. Bøffen vinder.«⁵⁷

Dette cykelløb fandt sted den 7. juni 1931, og Frederik Madsen, der havde rollen som »Bananen«, var til daglig ansat

hos den tidligere nævnte ernæringsseksperter læge Hindhede, der egentlig var den, der havde udfordret slagtermester Randrup. Madsen var, udover at være ansat hos Hindhede, også dennes mest berømte forsøgsperson, der bl.a. præsterede gennem et helt år kun at indtage kartofler, margarine og vand i videnskabens tjeneste og altså heller ikke var bleg for også at stille op til en rask lille cykeltur.⁵⁸ Men konklusionen i 1931 var i første omgang den samme som i 1908: Bøffen er bananen overlegen! Og dog, i en banan versus bøf konkurrence i kapgang i 1932, sponsoreret af frugthandlere og slagtere i Esbjerg, vandt Bananen rent faktisk over Bøffen.

Konkurrencen i 1908 blev ikke fulgt af flere. Det var imidlertid tilfældet i 1931, hvor flere sportskonkurrencer – også ud over den i Esbjerg – mellem »bananer« og »bøffer« blev arrangeret. Tredivernes konkurrencer mellem vegetarer og kødspisere var inspireret fra England, Tyskland og USA, og på det område var Danmark således led i en international trend. Baggrunden for denne interesse for kostvaner i forbindelse med sportspræstationer kan forstås i sammenhæng med den tids til tider heftige debat om kostsammensætning og -mængde, hvor anbefalingen af »... den lettere vegetarmad kan ses som en symbolsk tilpasning til det moderne samfunds mere dynamiske strukturer.«⁵⁹ Havde banan- og bøf-konkurrencerne i begyndelsen af trediverne således en international baggrund og sammenhæng med en samtidig debat om kostsammensætning, var dette ikke tilfældet med konkurrencen i 1908, der tilsyneladende var et rent dansk fænomen. Som det er fremgået af konkurrencen mellem Bananen og Bøffen, var der også i begyndelsen af det 20. århundrede ivrige tilhængere af vegetarismen herhjemme, men generelt var såvel den folkelige erfa-

ring som den hvidkitlede ekspertise enige om kostråd og kostsammensætning, der lå milevidt fra selv moderate vegetarers anbefalinger. Historien blev tilfældigt løbet i gang som konsekvens af, at en opfindsom journalist fra den lettere del af Politikens stofområde en varm sommerdag havde et lucky punch. Den blev født og levede sit liv i agurketiden, og bagefter blev den godt og grundigt glemt.

Konklusioner

- Breckvoldt alias Bananen tabte konkurrencen, først og fremmest pga. de løbesko han havde beregnet sig frem til, var de mest optimale. Bananens samlede opstilling af præcise konkurrencebetingelser kan ses i sammenhæng med ønsket om at levere bevis for sin påstand i form af objektiv naturvidenskabelig argumentation. Det var et krav i samtiden, når påstande blev fremført offentligt.
- Lægeerklæringerne før, under og efter konkurrencen i sundhed og livsstil spillede en vigtig rolle i forløbet. Lægerne var i tidens opfattelse selve indbegrebet af hvidkitlet autoritet på sundhedsområdet, og deres inddragelse som eksperter og dommere forlenede konkurrencen med særlig troværdighed.
- De karakteristika m.h.t. krav om fælles, genkendelige, accepterede og præcise regler, der kendetegner sport i almindelighed og giver den mening og værdi, kan også findes i konkurrencen mellem Bananen og Bøffen.
- Detaljer som f.eks. ledsagende cyklister, kontrollerende journalister, specialfremstillede løbesko, kontrolleret kost- og væskeindtag, lægeerklæringerne samt sportskonceptet i sig selv kan ses som led i en generel »forsøgsopstilling«, der skulle sikre konkurrencen videnskabelig validitet.

- Konkurrencens vinder vandt såvel en »almindelig« idrætskonkurrence som en slags »femkamp i livsstil«. Femkampens enkeltdiscipliner var sundhed, fysisk udvikling, holdning, disciplin og moral. Samme fem begreber blev sammen med begrebet »hygiejne« sædvanligvis brugt, når idrættens fordele skulle fremhæves såvel i avisernes spalter som udenfor.
- Konkurrencen i sig selv blev på den ene side relateret til fremskridt og modernisering af samfundet men blev på den anden side også relateret til degenerationsfrygt og civilisationskritik. Hvor sejren i selve løbekonkurrencen naturligt var knyttet til den vindende person, blev sejrens overordnede betydning udtrykt i kropslige begreber, der var metaforer for samfundet.
- Omkring 1900 var argumenter for idrættens nytteværdi, der tog udgangspunkt i nationale og militære argumenter, allerede blevet opgivet. Diskursen om idrættens nytte handlede nu om fysiologi, sundhed og hygiejne. Og det blev den i øvrigt ved med, indtil den omkring 1960 blev erstattet af en velfærdsdiskurs.⁶⁰

Epilog

En måned efter Bøffens sejr over Bananen blev der afholdt OL 1908 i London. I forbindelse med Maratonløbet var der også tænkt på løbernes forplejning undervejs, idet de ved en række depoter kunne få både mad og drikke. Maden, ja den bestod såmænd af bøf (i form af koncentrat) og bananer! Men selv om arrangørerne således havde en menu til såvel vegetarer som kødspisere, var det tilsyneladende ikke alle løberne, der benyttede sig af tilbuddet, hvilket kom til at betyde, at lige præcis dette Maratonløb er blevet særlig kendt i eftertiden. Det er det pga. sin kontroversielle

afgørelse. Ingen kan nemlig huske vinderen, amerikaneren John Hayes, der egentlig kom ind som nr. 2 men efterfølgende blev »forfremmet« af dommerne. Mange kan derimod huske italieneren Doranto Pietri, der $\frac{1}{2}$ minut tidligere, totalt dehydreret, med blodsukkeret i bund, på sammenbruddets rand og nærmest bevidstløs under stor dramatik var blevet hjulpet over mål-

stregen og derfor blev diskvalificeret.⁶¹ Pietri levede således fuldt op til det gamle ordsprog, at uden mad – det være sig såvel banan som bøf – og drikke duer helten ikke. Onde tunger har dog siden hen også forsøgt at bruge doping som forklaring på Pietris sammenbrud, eftersom han havde drukket strykninopløsning undervejs!

Noter

1. Dagbladet Politiken, København (Pol.), den 16.06.1908, p. 3.
2. I denne artikel bliver begreber som modernisering og moderniseringsproces brugt til at beskrive processen af en række markante økonomiske, sociale og kulturelle ændringer i det danske samfund i første halvdel af det 20. århundrede.
3. Bo Bramsen: *Politikens Historie Set Indefra 1884-1984 – De første 100 år* (bd.1 s. 72-73) København 1984. Rubrikken »Dag til Dag« blev startet af den senere redaktør Henrik Cavling allerede i 1890 og er den dag i dag fast rubrik i Politiken, nu som dengang kendetegnet bl.a. ved sine små, letflydende historier skrevet under synonym.
4. Pol. 18.06.08, p. 3.
5. Synonymet »Observator« skrev de fleste af artiklerne. Af andre journalister på historien kan nævnes synonymet »Per Pryd«. Når journalister skrev om emner, der trods alt ikke blev taget helt alvorligt, var det dengang meget almindeligt, at de benyttede synonym (se også note 3).
6. Henrik Cavling (1858-1933) blev ansat på Politiken i 1885, hvor han var redaktør 1905-1927.
7. Pol. 19.06.08, p. 3.
8. Hverken dette eller andre citater, som Politikens journalister i deres artikler lægger denne histories deltagere i munden, er nødvendigvis korrekte. De er udtryk for pågældende journalists sammenkrivning af udvalgte pointer, der helst skal vække genklang i gældende holdninger, fordomme og stereotyper blandt læserne. Derved udtrykker citerne gældende (folkelige) diskurser om emnet »pro et contra vegetarisme«. Denne og de følgende artikler i Politiken er i øvrigt kendetegnet ved en hæmningsløs blanding af de fire grundlæggende journalistiske genrer: referat, interview, reportage og kommentar. Derved minder dækningen af begivenheden som genre betegnet om en senere tids (bl.a. vore dages) sportsjournalistik.
9. Pol. 19.06.08, p. 3.
10. Pol. 20.06.08, p. 3.
11. Bramsen: *Politikens Historie* (1984) op.cit. (bd.1 s. 198-199). Fotografiet er af Holger Damgaard og forestiller fire børn, der betragter en juleudstilling.
12. Pol. 21.06.08, s. 5.
13. Pol. 23.06.08, s. 3.
14. Pol. 24.06.08, s. 3-4.
15. Indtil 1912 holdt Politikens redaktion til i Integade, der blev sløjfet i 1930'erne som led i en bysanering.
16. Pol. 25.06.08, s. 1, »Idrætsfesten i aften« og s. 4, »Væddeløbet Sjælland rundt«. Deltagere i løbet var »Frøkerne Ingeborg og Johanne Stein, Valborg Sørensen, Ingeborg Mikkelsen og Jenny Kreutzfeldt«.
17. Pol. 26.06.08, p. 1, p. 3-4.
18. Ibid.
19. Ibid.
20. Pol. 27.06.08, s. 1, (»Sidste Efterretninger om Løbet Sjælland rundt«) samt s. 3 (oversigtskort: »Kampen mellem Bananen og Bøffen«) og (»Væddeløbet mellem Vegetaren og Kødspisere«). Pol. 28.06.08, s. 1 (»Sidste Efterretninger om de to Løbere«), s. 3 (»Bananen og Bøffen«), s. 6 (»Den nye Uge«) og s. 8 (oversigtskort: »Den store Væddekamp mellem Bananen og Bøffen«). Pol. 29.06.08, s. 1 (»Kampen mellem Bananen og Bøffen«) og s. 3 (oversigtskort: »Slutningen af Kampen mellem Bøffen og Bananen«). Pol. 30.06.08, s. 5 (»Bøffen og Bananen«).
21. Pol. 29.06.08, s. 1.
22. Pol. 27.06.08, s. 3.
23. Tyge Krogh *Det store natmandskomplot – En hi-*

- storie om 1700-tallets kriminelle underverden (s. 16) København 2000.
24. Pol. 01.07.08, s. 1.
 25. Pol. 05.07.08, s. 5.
 26. Pol. 07.07.08, s. 6 (Tegning med tekst).
 27. Pol. 07.07.08, s. 2.
 28. Ibid.
 29. Pol. 21.07.08., s. 6 og Pol. 23.07.08., s. 2.
 30. Pol. 27.07.08., s. 4.
 31. Søren Mørch *Den ny Danmarkshistorie 1880-1960* (s. 206-208), København 1997 (3.udg.).
 32. Jens Aage Poulsen, »Fortællingen – historieundervisningens problembarn eller columbusæg?« (s. 36) i: *Historieskabte såvel som historieskabende – 7 historiedidaktiske essays*, København 1996 (s. 33-51).
 33. Perioden fra slutningen af 19. årh. til 1. verdenskrig er kendetegnet ved udviklingsoptimisme samt tro på fremskridt og den civiliserede menneskeheds strålende fremtid hos det europæiske borgerskab. Denne forestillingsverden fik et knæk, da verdenskrigen brød ud.
 34. Per Jørgensen, »Ikke at more, men at opdrage« (s. 86), i: Ivar Berg-Sørensen og Per Jørgensen: *Én Time Dagligen – Skoleidræt gennem 200 år*, Odense 1998 (s. 85-150).
 35. Ibid, s. 128.
 36. Lignende diskussioner kan også følges i Sverige, Ling-gymnastikkens hjemland. Benkt Söderberg, »The Swedish Sports Movement and the Medical Profession – A question of Power?« (s. 52) i: Jørn Hansen og Niels Kayser Nielsen: *Sports, Body and Health*, Odense 2000 (s. 47-58).
 37. En tilsyneladende uudryddelig tradition i dansk idræthistorieforskning hævder, at Lindhard og Knudsen endte i en retssag om gymnastikken. Det gjorde de ikke, men Lindhard blev indirekte involveret i en injurieretssag, som Knudsen havde anlagt mod en af sine medarbejdere på Statens Gymnastikinstitut. Retssagen handlede således ikke specielt om gymnastik, men var den direkte anledning til, at Knudsen i 1927 måtte trække sig som leder af instituttet. Jørgensen: »Ikke at more« (1997) op.cit. (s. 138-139).
 38. Jørgensen: »Ikke at more«, op.cit. (1998), (s. 138).
 39. Kirsten Frandsen: *Dansk Sportsjournalistik* (s. 62), København 1995.
 40. Se f.eks. Pol. 26.06.08, s. 1 og s. 3-4.
 41. De mere rabiate tilhængere af gymnastik bebrejdede netop sporten dens manglende »virkning« på krop og sjæl og dens useriøsitet. Derved blev sporten et farligt vildspor for den danske ungdom og måtte derfor bekæmpes. Se Jørgensen: »Ikke at more« (1998) op.cit., s. 94-95.
 42. Det hævdes, at Breckvoldt for at bevise vegetarismens overlegenhed tog til søs og i en periode havde hårdt arbejde som kullempere på et dampskib. Her søgte han at bevise, at hårdt arbejde kunne udføres på streng, vegetarisk diæt. Det er ikke lykkedes at få historien definitivt bekræftet.
 43. Per Jørgensen: »Da Coubertin kom i avisen« (s. 75-77), i: *Idræthistorisk Årbog 1988* (s. 74-91).
 44. Frandsen, op.cit. (1995), (s. 55-56).
 45. Per Jørgensen »Sportstegninger i Politiken« (s. 146) i: *Idræthistorisk Årbog 1985* (137-147).
 46. Jørgensen: »Da Coubertin« (1988), op.cit., s. 83.
 47. Frandsen, op.cit. (1995), s. 63.
 48. Billy Ehn: »Krop och känsla« (s. 204-205) i: Billy Ehn, Jonas Frykman og Ovar Löfgren: *Försvarsskningen av Sverige, Natur och Kultur*, Stockholm 1993.
 49. Jørn Hansen og Niels Kayser Nielsen: »Body, Health and Physical Education 1870-1930« (s. 22) i: Hansen og Kayser Nielsen, *Sports, Body and Health* (2000) op.cit. (s. 21-45).
 50. Lene Koch: *Racehygiejne i Danmark*, (s. 26-35), København 1996.
 51. K. A. Knudsen: *Lærebog i Gymnastik*, (s. 27-28), København 1930 (3.udg.).
 52. Per Jørgensen: *Ro, Renlighed, Regelmæssighed* (s. 290), Odense 1997.
 53. Abraham Clod-Hansen »Apropos om Bade« i: I. P. Müller og Eugen S. Schmidt: *DIFs officielle Aarbog for Legems-Idræt, 1898*, København 1898 (s. 6-12).
 54. Signe Mellemegaard: *Kroppens natur – Sundhedsoplysning og naturidealer i 250 år*, (s. 290-293), København 1998.
 55. Jørgensen: *Ro, Renlighed, Regelmæssighed*, 1997 op.cit. (s. 290).
 56. Henrik Meinander: »Towards a Bourgeois Manhood« (s. 343), i: *The International Journal of The History of Sport* 3-December 1992.
 57. Bramsen: *Politikens Historie*, 1984 op.cit. (bd 1 s. 414). Begivenheden anføres i øvrigt fejlagtigt under årstallet 1932. I værket: Valdemar Koppel: *Af Politikens Historie*, København 1946, omtales den »rigtige« historie fra 1908 meget kort (bd. 2 s. 100).
 58. Mellemegaard: *Kroppens natur* (1998) op.cit. (s. 296-298).
 59. Hilda Rømer: »Bøffen og Bananen – Hindhede-Christiansen debatten i mellemkrigstiden« (s. 90) i: *Sex og sundhed*, Den jyske Historiker nr. 48-1989 (s. 89-106).

60. Per Jørgensen: »Gymnastik og sport i den danske skole ca. 1900-1960« i: Jørn Hansen og Niels Grinderslev (red.): *Idræt og samfund, krop og kultur*, Idrætshistorisk Årbog 14-1998, Odense 1999 (s. 51-74).
61. John Idorn: *OL Historie* (s. 32-33), København 1996.